

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 330.101.316.422

Доц. П.В. Скотний, канд. екон. наук –
Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

ВІД "НОМО OECONOMICUS" ДО "НОМО CREATIVICUS": МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджено проблему формування нового аспекту буття особистості в економіці постіндустріального суспільства. Показано процес саморозвитку людини на основі творчості у контексті концепції методологічного індивідуалізму. Встановлено, що базові методологічні постулати наукового індивідуалізму формувалися впродовж багатовікового розвитку суспільно-економічної думки. Ці постулати далеко не співвимірні за своїми визначеннями, часто є такими, що суперечать один одному, але це для оновлення методологічної конструкції економічної теорії, формування відповідної парадигми наукового пізнання не є детермінантом.

Ключові слова: методологічний індивідуалізм, економічна теорія, "економічна людина", "соціальна людина", творчість, постіндустріальне суспільство.

У системі сучасного економічного знання важливе місце належить проблемі людини. Йдеться про "методологічну конструкцію": людина – суспільство, у якій людина є не лише началом, а й центром перспективи. Вся історія суспільного пізнання, зокрема й економічної думки, розбудовується на протагорівсько-аристотелівських протиставленнях: в одних випадках йдеться про методологічну конструкцію "людина – суспільство", в інших – "суспільство – людина". Теоретичні погляди багатьох відомих мислителів історичного та інституційного напрямів економічної теорії розбудовуються відповідно до логіки "людина – суспільство" – на "принципах методологічного індивідуалізму" [3, с. 224-225]. У його контексті була поставлена і вирішувалася проблема "економічної людини". Однак сьогодні ми бачимо імплементацію в наукову методологію замість "економічної людини" визначення "соціальна людина". Це є наступний крок до реального олюднення системи економічного аналізу.

У класичній системі "економічна людина" індивід розглядають не як реальну істоту, а структурно-недиференційоване утворення, своєрідний замкнений "чорний ящик", як атом, дії якого детермінуються лише матеріальними мотиваціями. У системі цих мотивацій економічні інтереси утверджують себе лише як об'єктивне (раціональне) начало економічної діяльності, а не атрибут людської свідомості, живої людини, соціальної особистості.

"Соціальна людина" – внутрішньоструктурований суб'єкт. Тут інші мотивації суспільної діяльності, інша енергетика. Йдеться про: а) органічне поєднання матеріальних і нематеріальних інтересів з акцентами на першість останніх; б) персоніфікацію відповідних інтересів, їхню індивідуалізацію; в) перетворення особистості на абсолютний унікальний центр суспільно-економічної активності. У цій системі координат індивіди як суб'єкти економічної діяльності вже не протистоять один одному в ролі атомізованих одиниць; вони взаємодіють між собою в їхньому олюдненому образі. У цій системі від-

носин ми знаходимо особистість, котра навіть за однакових економічних умов дотримується неоднозначних пріоритетів, диференціює свої уподобання з урахуванням не лише суто економічних (матеріальних), а й політичних, ідеологічних, релігійних, моральних та інших позаекономічних спонукань.

Така переорієнтація акцентує увагу на утвердженні самодостатньої ролі особистості, зокрема на посиленні принципу індивідуалізму в розвитку економічних процесів. Потрібно виходити з "принципової важливості позиції методології наукового аналізу, відповідно якої пізнання економічної реальності (що доводить вся історія розвитку економічної думки) поза характеристиками місця і ролі в її системі людини є неможливим. Розглядати таємницю економіки, логіку її трансформацій на різних етапах розвитку означає насамперед пізнати таємницю людини як її основного суб'єкта, вихідної ланки" [3, с. 233]. Важливо зрозуміти об'єктивні (конкретно-історичні) передумови, які актуалізують саме таку переорієнтацію наукового аналізу. В умовах матеріальних обмежностей доіндустріальної й індустріальної епох "справжньою соціальною реальністю" було суспільство, а не індивідуум. Суспільство оцінювалось як "самодостатнє ціле", тоді як індивід – лише як частка цілого, неспроможна ні існувати, ні розглядатися окремо від своєї суспільної системи чи середовища. "Економічна людина" – це конкретно-історична субстанція, яка виявляє себе лише в контексті системи економічних відносин, підпорядкована її принципам, логіці та законам. "Доцільно визнати, що на початку ХХІ століття духовно-політичний тоталітаризм зазнав повної поразки від утилітаризму, а в найбільш розвинених країнах Заходу сформувалося глобальне економоецентричне суспільство, а також відповідний йому тип людини – Номо оекономікус", [3, с. 22], зазначає В.А. Кутирьов.

У контексті цих визначень виокремлюється один, чи не найважливіший, принцип індивідуалізму, який врешті-решт зводиться до формули: "індивідуалізм – це зосередження уваги на самому собі". "Мета людини – бути самою собою, а умова досягнення цієї мети – бути людиною для себе" [8, с. 380]. Відповідно "розкриття потенціалів людини згідно з її природою потрібно розглядати як мету людського життя" [8, с. 155], зазначав видатний мислитель-гуманіст ХХ століття Е. Фромм.

Йдеться про принципове переформатування методологічної конструкції традиційної методології, за якої людину розглядають лише як суб'єкт економічного процесу. Коли ж акцентується увагу на тому, що "індивідуалізм – це зосередження уваги на самому собі", то увага переноситься в площину аналізу людини як безпосереднього об'єкта власної креативної, зокрема виробничої діяльності. Відповідно, змінюється і природа виробництва: "виробництво для інших" трансформується не стільки у "виробництво для себе", як у "виробництво самого себе". Таке виробництво пов'язується із системним забезпеченням розвитку особистості як самоцілі, створенням умов для самопізнання нею самої себе та утвердженням її свободи.

Принциповим у представленій формулі є і те, що в цьому випадку виробництво набуває свого безпосередньо цільового визначення. Воно пов'язується не із задоволенням потреб саморозвитку абстрактно-усередненої людини, людини "взагалі". Виробництво "самого себе" – це завжди вироб-

ництво, що реалізується у конкретно визначених індивідуалізованих параметрах; воно безпосередньо підпорядковується потребам та інтересам конкретної людини, здійснюється не у позачасовому вимірі, а у даний час, у визначеному просторі, у даних умовах і за даних обставин [3, с. 243]. Логіка індивідуалізму передбачає розуміння таких понять економічної теорії, як творча праця, потреби, вартість, корисність, вигода, інноваційна діяльність, власність тощо. Виробництво "самого себе" пов'язане в першу чергу з творчістю, головним виявом якої є "інтерперсональна взаємодія, спілкування людини з собою подібними, а головним продуктом – суб'єкт, що сам себе творить, його вдосконалені здібності, нові можливості, що відкриваються перед ним" [4, с. 286], пише відомий російський вчений В. Іноземцев.

Потрібно зрозуміти й те, що у цьому випадку йдеться не про абстрактно-теоретичну конструкцію. Такою є вимога нашого сьогодення, вимога постновітньої сучасності, суспільства "Третьої хвилі" (Е. Тоффлер) людської цивілізації. Якщо раніше людина прагнула не виокремлювати себе із економіки, із виробничої системи загалом, то нині вона де-факто не вміщається у цих вимірах: залишаючись в економіці, вона в той же час реально виходить за її межі, стає вище за неї, над нею, а точніше – перед нею, перед економікою. Пізнати економіку можливо за умови пізнання самого себе, пізнання людини як не лише безпосереднього суб'єкта, а й об'єкта виробничого процесу.

Ця позиція стає зрозумілою під час визначення специфіки праці в її широкому розумінні, праці як креативної діяльності людини. Зазвичай працю в економічній теорії розглядають у звуженому, суто смітівському контексті – лише як один із чинників створення "багатства народів". Праця як основа відтворення самого себе має інше наповнення. Ми розглядаємо її, з одного боку, як обов'язково творчу працю, працю, що утверджує ідентичність власного "Я", з іншого боку, як креативну діяльність, яка має трьохрівневе цільове призначення – реалізує себе як процес: а) олюднення природи; б) формування соціальної реальності (суспільних, у тому числі й економічних, зв'язків; в) олюднення знарядь та засобів виробництва і нарощування на цій основі безпосередньої продуктивної сили людини, її інтелектуального потенціалу. Саме з "урахуванням цього креативна діяльність людини аналізується тут у трьох вимірах: з позицій, по-перше, її впливу на процеси олюднення природи; по-друге, утвердження системи суспільних відносин ("другої природи"); по-третє, олюднення знарядь і засобів виробництва, які людина використовує в процесі своєї взаємодії з навколишнім світом" [3, с. 252], зазначає А.С. Гальчинський.

Креативна функція людини реалізується через формування суспільних зв'язків – утвердження соціальної реальності (соціальної матерії). У цьому аспекті важливо враховувати не лише єдність людини і природи, а й відповідну взаємозумовленість природи та суспільства: з одного боку, "олюднена природа" та суспільство виступають як сконструйована людиною реальність, з іншого, і природа, і суспільство, з якими взаємодіє людина, виконують зворотну функцію – вони конституують суспільну сутність індивіда.

Насамперед потрібно відзначити певну некоректність позиції неокласичної школи, котра, як і вчені деяких інших напрямів економічної думки,

розглядає окремого індивіда як "функціональний атом". Сьогодні також існує позиція, в якій методологічний індивідуалізм ототожнюється з таким "атомізмом". Потрібно зрозуміти логіку представників історичної школи та вчених інших наукових напрямків, що дотримуються логіки методологічного індивідуалізму. Вони не виступали проти досліджень цілого – "суспільного організму" та його інституцій загалом, а проти підпорядкованості індивіда цьому організму, проти визначення особистості як всього лише його "цеглинка", частки цілого, живої істоти, яка має пристосовуватися до інституцій, в полі яких здійснюється її життєдіяльність. Йдеться про характеристику особистості як феномена більш об'ємного, ніж суспільство. Людина стоїть над економікою; вона стоїть і над суспільством – ось та сутнісна основа, на якій базуються принципи методологічного індивідуалізму.

З позицій методологічного індивідуалізму, потрібно диференційовано підходити до понять "людина як індивідуум" і "людина як особистість". У своїй сучасній інтерпретації методологічний індивідуалізм розбудовує свою наукову мережу, спираючись на визначення людини як особистості. "Ранній" індивідуалізм базувався на іншому фундаменті. Він виходив із характеристики людини як індивіда. "Ренесанс методологічного індивідуалізму" (А.С. Гальчинський), якщо брати його найбільш принципові новації, пов'язується насамперед з відповідною відмінністю.

Вона достатньо значуща. Людина як особистість не може бути часткою. Особистість – це внутрішня цілісність людини. У визначенні особистості це є головним. Цілісність – це поєднання у людині духовного, душевного і тілесного начал, це подолання суперечності між зовнішнім "Я" і внутрішнім – персоніфікованим "Я". Духовне вивільнення особистості пов'язане з подоланням цієї суперечності. У цьому зв'язку особистість є неповторною; вона не може, наголошує М. Бердяєв, бути частиною ієрархічного цілого, не є часткою і не може бути часткою; вона не є монада (проста одиниця), вона представляє потенційний всесвіт, вона є мікрокосм – світ у мініатюрі. Таємниця особистості, її абсолютна незамінність, її однократність, її "одиничність і непорівнянність" полягають саме у цьому" [3, с. 248], – підкреслює мислитель.

Ці самі ідеї обґрунтовуються і Тейяром де Шарденом. "Розшифрувати людину, – зазначає вчений, – означає, по суті, спробувати дізнатися, яким чином утворився світ і як він продовжуватиме утворюватися". Йдеться про мікросвіт, який не лише представлений у наших уявленнях та у нашій свідомості, а й утверджується на основі креативної діяльності людини, світ, у якого об'єктивне (навколишнє) і суб'єктивне (моє "Я") утверджуються в органічному поєднанні, консолідується ними в єдине ціле.

Представлені визначення ще раз надають підстави для консолідації переконань у тому, що особистість – це ніякою мірою не частина суспільства; навпаки – суспільство – це втілення особистості. Суспільство не може бути самодостатньою абстракцією; такою ж мірою самодостатнім не може бути і поняття "Ми". "Ми", зазначає М. Бердяєв, не є і не може бути колективною субстанцією, яка є абстрактною, щодо "Я" і "Ти". Не суспільство і не "Ми" є субстанцією. Суспільство і "Ми" – це символи, а не реальність. Реально існуючим у суспільстві є саме "Я" і "Ти" – це конкретні особистості (конкретна

людина, що має певний професійний, національний, релігійний, соціальний статус та інші ознаки), які унікальні, неповторні і водночас універсальні за своїм визначенням. Людина лише тоді стає у повному розумінні цього поняття людиною, коли перестає розглядатися як всього лише атом, як частина чогось більш масштабного, в тому числі і як частка суспільства [3, с. 249].

Водночас не можна представити креативно діючу особистість, яка реалізує свої потенції поза суспільством. Особистість за своїм визначенням передбачає не лише персоніфіковану індивідуальність, а й існуюче суспільство, і в цьому сенсі вона завжди і в усіх конкретних реаліях виступає як соціологізована особистість, оскільки за своєю сутністю вона "комунікаційна" (М. Бердяєв). Особистість реалізує себе не лише через власне "Я", а і через "Ти". Особистість має внутрішню потребу в існуванні "не-Я", мислить і реалізує свої персональні якості лише у комунікаціях з іншими особами, у спілкуванні з ними. "Я" утверджується через свою єдність із суспільством, через саме такі комунікації. Людина, позбавлена їх, реалізувати свою особистість і утвердити своє "Я" не може.

Є в цьому й інший аспект. Особистість формує своє "Я", реалізує свої цінності, утверджує себе через нагромадження знань, які за своєю суттю також суспільно детерміновані. Індивід мислить лише завдяки тому і лише тією мірою, якою він творчо засвоїв вже нагромаджені знання і загальні визначення (поняття), які історично склалися до нього і вже отримали суспільне визнання, є прерогативою суспільства. Необхідно враховувати, що базові межі сучасних суспільств безпосередньо пов'язані зі зміною ролі інтелектуальної праці у всіх сферах життєдіяльності суспільства, актуалізацією знанневих та інтелектуальних ресурсів у соціальних процесах, виходом на перший план тих соціальних груп, які максимально продукують дані ресурси і забезпечують стабільний прогрес суспільства. Саме тому важливою вбачається роль інтелектуальної еліти в цих процесах. З іншого боку – утвердження комунікативних зв'язків і є однією з чи не визначальних функцій суспільної спільноти. Взаємозалежність людина-суспільство має розглядатися і у цьому контексті.

Нарешті, значущою у цій взаємозалежності є і суспільна специфіка креативної діяльності людини – основної сфери, на теренах якої утверджується особистість. Олюднена природа, соціальна реальність, знаряддя праці, які реалізуються як компоненти (безпосередні складові) робочої сили людини – все це, з одного боку, результати креативної діяльності людини, її творчої праці, а з іншого – суспільні цінності, які утверджуються і присвоюються особистістю через її взаємодію з суспільством.

Важливо враховувати не лише суто теоретичні, а й практичні аспекти цих визначень, їхній вплив на формування суспільних інституцій. Всупереч марксистського методу історичного матеріалізму, за яким суспільні інституції визначаються специфікою способу виробництва, у відомій праці М. Вебера "Протестантська етика і дух капіталізму" обґрунтовується протилежне. У ній ідеться про те, що основою генезису капіталізму, як і західної цивілізації загалом, їх інституційних утворень виступають духовно особистісні мотиви поведінки людини – її раціоналізм, "капіталістичний дух", "протестантська етика", національно-культурні традиції. Щоправда, раціоналізація сучасного

життя привела до експансії "знанневості", інформаційності. У цій ситуації розум, знання, наука не применшуються, але потерпають Добро і Краса, мораль і естетика. Втрачається духовність, а бездуховна людина, бездушне суспільство не означають зростання глупоти людей або "все погано". Навпаки, люди стають більш діловими та інтелектуальними. Але більш "механістичними", втрачають здатність до співпереживання і любові; стають більш активними і функціональними, але відчуженими, анестизованими, втрачаючими "почуття життя; робото подібними" [5, с. 14]. В свій час, розглядаючи суспільство як сукупність вільних індивідів, М. Вебер не заперечує наявності суперечностей між особистими і суспільними інституціями, однак індивідуальні мотивації у цих суперечностях розглядаються як визначальні, системоутворювальні. Що, очевидно, і приводить до зазначеної ситуації – трансформації духовності до перетворення в свою протилежність. Засновник американської школи неоінституціоналізму Т. Веблен ставить у центр інституційної системи незалежного індивіда, який відповідно до свого світобачення, своєї волі та своїх інтересів утворює функціональні структури суспільства. В своїй праці "Теорія бездіяльного класу" писав: "Інститути – це особлива форма життя і людських відносин". Незважаючи на свою консервативність, "інститути виростають із інстинктів людини", вони представляють "згусток культури", "спосіб мислення людини", "успадковані традиції та звички", "природний відбір і пристосування людини до життя", "виражають інтереси людини і завжди підпорядковані їй" [2, с. 220-244].

Виходячи з цих визначень, Т. Веблен акцентує увагу на особливій значущості генетичного способу аналізу суспільних процесів. Він зазначає: "...будь-яка наука, яка, подібно економічній, має справу з поведінкою людини, стає генетичним дослідженням способу її життя; предметом економічної науки є вивчення поведінки людини стосовно матеріальних засобів існування та дослідження історії матеріальної цивілізації" [6, с. 62]. Саме з позицій генетичного способу аналізу, в центрі якого єдиною суспільно-активною силою є людина, варто розглядати і сутнісні характеристики продуктивних сил суспільства, їхнього місця в розвитку людської особистості. Добре відомо, що за своєю природою матеріально-речові засоби виробництва є матеріалізацією праці людини. У них нагромаджується й підсумовується праця попередніх поколінь, їхні виробничо-технічний досвід й знання. У цьому розумінні техніка, як і взагалі знаряддя виробництва, є не лише результатом утілення минулої праці, а й продовженням руки людини, її мускулів та нервів, основою, яка визначає безпосередній енергетичний потенціал людини, її продуктивну силу. Тому, коли ставиться питання про розвиток усього комплексу засобів і знарядь виробництва, техніки і технологій, то цей розвиток у жодному разі не можна відривати, з одного боку, від креативної функції людини, з іншого – від процесу самоутвердження і самозбагачення самої особистості, її суспільної природи. Структура останньої органічно включає в себе олюднені матеріально-речові засоби виробництва, що споживаються людиною у процесі її праці і на цій основі набувають соціальних визначень.

Позиція методологічного індивідуалізму потребує предметної уваги і до визначення специфіки "творчої праці". У класичній методології економіч-

ної теорії, починаючи від А. Сміта, аналізуються два види праці – праця фізична і праця розумова. І одна, і друга форма продуктивної праці тією чи іншою мірою утримують в собі творчі начала.

Головним продуктом творчої діяльності, а відтак і виробничого процесу у новітній постіндустріальній економіці, стає не просто певна сукупність матеріальних і духовних цінностей, а безпосередньо творча особистість. Творча діяльність в ході виробничого процесу конститує творчу особистість. Йдеться про те, що у кінцевому підсумку відтворювальний процес, в якому реалізується творча праця особистості, зводиться не до "виробництва для інших", а до відтворення творчого потенціалу самої ж особистості. Саме у цьому – більш принциповому – контексті "виробництво на себе" має трактуватися, скоріше за все, як "виробництво самого себе".

Однак потрібно враховувати, що глобальна постіндустріальна цивілізація, "приглушуючи" мотиви індивідуалізму та егоїзму своїх членів, призупиняючи їх "атомізацію", робить це не через культуру і духовність, а соціотехнічно, через позбавлення свободи. Хоча проблема взаємозалежності творчості і свободи (політичної, соціальної, економічної), має надзвичайно важливе методологічне значення. Основна теза цієї проблеми – свобода особистості (у тому числі й економічна) є передумовою творчості. Йдеться про глибинну основу творчості, її визначальну преференцію. "Творчість, – зазначає М. Бердяєв, – вибудовується із свободи", "Творчість, – зазначає він, – невід'ємна від свободи. Лише вільна особистість здатна до творчості" [1, с. 17].

Проте в постіндустріальній цивілізації економічна раціональність змінюється технологічною. Індивідуалізм "пом'якшується" не зближенням і співробітництвом з іншими людьми, а підвищенням залежності від законів соціотехнічної діяльності, відчуження долається не бажанням до спілкування, а зростанням кількості формальних комунікаційних контактів, тобто по суті не долається. Замість матеріальних інтересів, які відходять на другий план, розвивається не доброта і любов до ближнього, а погоня за інформацією та інтелектуальною власністю, престижне "символічне" споживання. "Якщо говорять про заміну праці (labour) творчістю (creativity), то під останнім мають на увазі творчість технічну. Якщо економічна людина перебуває в залежності від потреб суспільного виробництва, із мети економіки перетворюється в її засіб, то в постіндустріалізмі вже саме суспільне виробництво починає визначатися законами еволюції однієї з своїх частин – техніки" [5, с. 28]. Сутністю глобалізму є технологізм, який змінює сутність творчості.

У цьому зв'язку значущими є і суто психологічні аспекти творчої праці. Мотивація творчої праці втрачає суто економічну детермінованість; вона безпосередньо кореспондується з психологічною активністю індивіда, спрямованою на виявлення та реалізацію його власних можливостей, на самоідентифікацію особистого "Я". З погляду на це дедалі актуальнішою стає позиція В. Парето, який вказував на зростаючу значимість психологічної функції в економічній поведінці людини, ролі "несвідомого", людських почуттів, інстинкту самовиявлення та самоутвердження, причетності до справи, радості спілкування, креативної діяльності, пафосу перемоги.

З цим пов'язана й етика творчості. Вона у своїй основі суб'єктивна, і на це також треба зважати: творча особистість не лише із суто психологічної,

а й етичної точки зору, є вільною у виборі своїх цілей. Звідси – природний хаос індивідуальних уподобань: суб'єктивність вибору стимулює хаос. Економічний процес завжди кореспондується із цим явищем. Він конститується на основі зіткнень індивідуальних уподобань людей, їх суб'єктивних цілей. Звідси первинна присутність хаосу в економічному процесі. Із зростанням значимості творчої праці відповідна хаотичність посилюється. Йдеться знову ж таки про реальність, на яку ми зобов'язані зважати.

Висновки. Зазначені базові методологічні постулати наукового індивідуалізму формувалися впродовж багатовікового розвитку суспільно-економічної думки. Ці постулати далеко не співвимірні за своїми визначеннями, часто є такими, що суперечать один одному, але це для оновлення методологічної конструкції економічної теорії, формування відповідної парадигми наукового пізнання не є детермінантом. Однак відповідні ідеї перетворюються у цілісну систему знань, яка у своїх узагальненнях більш адекватно, ніж сьогодні, відбиває новітні тенденції суспільних трансформацій, котрі лежать у площині саморозвитку людини, креативної особистості. Саме через розвиток людини перетинаються і всі кола розвитку сучасної економічної системи. Методологічний індивідуалізм утримує в собі вагомий потенціал наукового пізнання специфіки саме такого розвитку.

Література

1. Бердяев Н.А. О назначении человека / Н.А. Бердяев. – М. : Изд-во "Экономика", 2006. – 236 с.
2. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М. : Изд-во "Экономика", 1984. – 356 с.
3. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення : курс лекцій. – К. : Вид-во "АДЕФ-Україна", 2010.
4. Иноземцев В. За пределами экономического общества / В. Иноземцев. – М. : Изд-во "Наука", 1998. – 542 с.
5. Кутырев В.А. Человеческое и иное: борьба миров / В.А. Кутырев. – СПб. : Изд-во "Алетейя", 2009. – 656 с.
6. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Б. Селигмен. – М. : Изд-во "Наука", 1968. – 656 с.
7. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Тейяр де Шарден П.. – М. : Изд-во "Прометей", 2002. – 256 с.
8. Фромм Э. Бегство от свободы; Человек для себя / Э. Фромм. – Мн.: ООО "Попурри", 2000. – 316 с.

Скотный П.В. От "Homo oeconomicus" к "Homo creativus": методологический аспект

Исследуется проблема формирования нового аспекта бытия личности в экономике постиндустриального общества. Показан процесс саморазвития человека на основе творчества в контексте концепции методологического индивидуализма. Установлено, что базовые методологические постулаты научного индивидуализма формировались на протяжении многовекового развития общественно-экономической мысли. Эти постулаты далеко не сопоставимы по своим определениям, часто являются такими, что противоречат друг другу, но это для обновления методологической конструкции экономической теории, формирования соответствующей парадигмы научного познания не является детерминантом.

Ключевые слова: методологический индивидуализм, экономическая теория, "экономический человек", "социальный человек", творчество, постиндустриальное общество.

Cattle P.V. From "Homo oeconomicus" to "Homo creativicus": methodological aspect

The problem of forming of new aspect of life of personality is probed in the economy of postindustrial society. The process of selfevolution of man is rotined on the basis of creation in the context of conception of methodological individualism. It is set that the base methodological postulates of scientific individualism were formed during centuries-old development of social-economic idea. These postulates far not equal after the determinations, often is such which conflict with each other, but it for the update of methodological construction of economic theory, forming of the proper paradigm of scientific cognition is not a determinant.

Keywords: methodological individualism, economic theory, "economic man", "social man", creation, postindustrial society.

УДК 639:061.2(09)

Головний спеціаліст О.Р. Проців –
Івано-Франківський ОУЛМГ

СТАНІСЛАВІВСЬКЕ МИСЛИВСЬКЕ ТОВАРИСТВО "ВАТРА" 1925-1939 РОКІВ

Проаналізовано напрями діяльності Станіславівського мисливського товариства "Ватра". Здійснено спробу оцінювання напрямків його діяльності, господарської та культурної спадщини. Подальша робота в дослідженні громадських мисливських організацій дасть змогу повніше осмислити взаємини в національних стосунках між польською та українською націями.

Ключові слова: мисливство, мисливські організації, Станіславів, товариство "Ватра".

Без ґрунтового дослідження громадських організацій неможливо повністю проаналізувати суспільно-політичні процеси, які відбуваються у суспільстві. Тогочасна соціальна, політична, національна ситуація спонукає до розділення мисливських товариств. Діяльність Станіславівського мисливського товариства "Ватра" досліджували М. Мельник, О. Левицький, І. Остап'як, В. Ковпак. У вітчизняній літературі висвітленню діяльності Станіславівського мисливського товариства "Ватра" присвячено лише кілька праць. Вперше проаналізовані архівні дані допоможуть повнішеше та об'єктивніше висвітлити діяльність товариства.

Метою та завданням дослідження є висвітлення діяльності Станіславівського мисливського товариства "Ватра", зокрема організаційних, соціальних та політичних аспектів діяльності товариства.

Будь-яке товариство завжди представлене різними верствами населення, а точніше різними суспільними групами. Механізм утворення і функціонування суспільних груп зумовлюється матеріальними інтересами людей, їхнім ставленням до власності, місцем, яке вони займають у системі суспільних відносин. Суспільні групи поділяються на дві основні групи: ті, що виділяються на основі тієї чи іншої істотної ознаки, а саме: соціально-економічної, професійної, національної, вікової тощо і ті, в яких існує система соціальних зв'язків і відносин, що характеризує внутрішню структуру групи. Станіславівське мисливське товариство "Ватра" належало до суспільних груп, які об'єднувались навколо професійної та національної ознаки.

У середні віки спілки мали свого покровителя, який їх згуртовував та помагав у їхній діяльності. Так, у рибалок покровителем був святий Петро, у